O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
JAMOAT XAVFSIZLIGI UNIVERSITETI

SUN’IY INTELLEKT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMAN

2026-yil 27-avgust

Toshkent-2026

O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI
JAMOAT XAVFSIZLIGI UNIVERSITETI

SUN’IY INTELLEKT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

respublika ilmiy-amaliy anjumani
materiallar to’plami

2026-yil 27-avgust

I QISM

TOSHKENT-2026

KBK- 32.973.26
S-96

“Sun’iy intellekt va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish istiqbollari: zamonaviy yondashuvlar, innovatsion yechimlar va amaliyot” mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. Toshkent, O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, 2026. — 579 bet.

Mazkur to‘plamda zamonaviy raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt tizimlarini rivojlantirish va ularni turli sohalarga tatbiq etishning ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatlariga bag‘ishlangan ilmiy maqolalar jamlangan. To‘plamda sun’iy intellektning rivojlanish tendensiyalari, raqamli transformatsiya jarayonlari, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, intellektual tizimlarni yaratish va takomillashtirish masalalari yoritilgan.

Shuningdek, materiallarda sun’iy intellekt va raqamli texnologiyalarning davlat boshqaruvi, ta’lim, iqtisodiyot, ishlab chiqarish, tibbiyot, xavfsizlik va boshqa sohalardagi imkoniyatlari, istiqbollari hamda ularni amaliyotga joriy etish mexanizmlari tahlil qilingan. Sun’iy intellektdan foydalanishda axborot xavfsizligi, ma’lumotlarni himoya qilish, raqamli etika va mas’uliyatli texnologik rivojlanish masalalariga ham alohida e’tibor qaratilgan.

To‘plam materiallari oliy ta’lim muassasalari professor-o‘qituvchilari, ilmiy tadqiqotchilar, doktorantlar, magistrantlar, talabalar, soha mutaxassislari hamda sun’iy intellekt va raqamli texnologiyalar yo‘nalishiga qiziquvchi barcha kitobxonlar uchun mo‘ljallangan.

Mualliflarning maqolalarida keltirilgan fikrlar, ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar uchun mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar. Maqolalar tahrir hay’ati tomonidan mazmunan ko‘rib chiqilgan va anjuman materiallari to‘plamiga kiritish uchun tavsiya etilgan.

Tahrir hay’ati: Tashmanov Ye.B., texnik fanlar doktori, professor.

Saidbayev B.Dj., texnik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Jumaniyozov T.Sh., texnik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Yusupov U.A., kafedra katta o‘qituvchisi.

© O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, 2026

Вестник компьютерних и информационних технологий. 2018. № 5. С. 3-10.

2. Петров М.Н., Ларионов В.А. Применение глубоких нейронних сетей для детектирования и классификатции объектов в системах видеонаблюдения // Информационние технологии. 2019. Т. 25. № 7. С. 411-418.

3.Peiyuan Jiang, Daji Ergu, Fangyao Liu, Ying Cai, Bo Ma: A Review of Yolo Algorithm Developments. Procedia Computer Science Volume 199, 2022, Pp:1066-1073.

4.Wei Liu, Dragomir Anguelov, Dumitru Erhan, Christian Szegedy, Scott Reed, Cheng-Yang Fu, Alexander C. Berg, “SSD: Single Shot MultiBox Detector”. Google Inc., University of Michigan.

Abdugapparov A.A.
O‘zbekiston Respublikasi Kriminologiya
tadqiqot instituti markaz boshlig‘i, podpolkovnik
Kutlimuratov M.SH.
O‘zbekiston Respublikasi Kriminologiya tadqiqot
instituti ilmiy xodimi, kapitan

“Xavfsiz mahalla” - xavfsiz jamiyat:

ichki ishlar organlari faoliyati quyi bo‘g‘inidagi islohotlar

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda jamoat xavfsizligini ta’minlash tizimini tubdan takomillashtirish, huquqbuzarliklarning barvaqt profilaktikasini kuchaytirish hamda aholi bilan ishlashning samarali mexanizmlarini joriy etish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Bunda mahalla jamoat xavfsizligini ta’minlashning eng quyi, biroq eng muhim bo‘g‘ini sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Mahalla - fuqaroning kundalik hayoti, oilaviy munosabatlari, ijtimoiy muhiti, bandligi, ta’lim-tarbiyasi va huquqiy xulq-atvori shakllanadigan ijtimoiy makondir. Shu bois jinoyatchilikka qarshi kurashishning samaradorligi ko‘p jihatdan aynan mahalla darajasida xavf omillarini o‘z vaqtida aniqlash va ularni bartaraf etishga bog‘liq.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026 yil 5 yanvardagi PQ–1-son qarorida mahallalarda jinoyatchilikning barvaqt oldini olish bo‘yicha yaxlit va manzilli ishlash tizimini joriy etishga alohida e’tibor qaratilgan. Qarorda kriminogen vaziyati og‘ir mahallalarni mas’ul rahbarlar va tegishli tashkilotlarga nomma-nom biriktirish mexanizmi nazarda tutilgan.[1] PQ–2-son qaror esa 2026 yilda mahallalarda jinoyatchilikning barvaqt profilaktikasi samaradorligini yanada oshirishga qaratilgan tashkiliy chora-tadbirlarni belgilab berdi.[2]

Rasmiy manbalarda qayd etilganidek, 2025 yilda mahallalarda xavfsiz muhitni shakllantirishga qaratilgan chora-tadbirlar natijasida jinoyatchilikni qariyb 1,5 baravarga kamaytirishga erishilgani 2026 yilda mazkur tizimni yanada takomillashtirish uchun asos bo‘lgan.[3]

Shu ma’noda, “Xavfsiz mahalla” konsepsiyasi oddiy profilaktik tadbirlar yig‘indisi emas, balki jinoyatchilikni keltirib chiqarayotgan sabab va shart-sharoitlarni mahalla kesimida aniqlash, ularni manzilli bartaraf etish va natijadorlikni doimiy baholashga asoslangan kompleks tizim sifatida qaralishi lozim.

1. Mahalla - jamoat xavfsizligining asosiy quyi bo‘g‘ini.

Jamoat xavfsizligini ta’minlashda ichki ishlar organlarining quyi bo‘g‘ini, avvalo, profilaktika inspektori faoliyati bilan bevosita bog‘liq. Chunki profilaktika inspektori mahalladagi

kriminogen vaziyatni, ijtimoiy profilaktika obyektlarini, nizoli oilalarni, nazoratsiz qolgan yoshlarni, ishsiz fuqarolarni, huquqbuzarlik sodir etishga moyil shaxslarni va boshqa xavf omillarini kundalik kuzatish imkoniyatiga ega.

O‘zbekiston Respublikasining “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonunida huquqbuzarliklar profilaktikasining umumiy, maxsus, yakka tartibdagi va viktimologik profilaktika kabi shakllari belgilab berilgan.[4] Mazkur huquqiy mexanizmlarning mahallada samarali ishlashi esa turli idoralar o‘rtasidagi hamkorlikning qay darajada yo‘lga qo‘yilganiga bog‘liq.

Shu nuqtai nazardan “mahalla yettiligi”ning faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi. Ichki ishlar organlari, mahalla, yoshlar, xotin-qizlar, ijtimoiy himoya, hokimlik va boshqa mas’ul tuzilmalarning imkoniyatlarini birlashtirish orqali jinoyatchilikka ta’sir etuvchi omillarni faqat huquqiy emas, balki ijtimoiy, iqtisodiy, ma’naviy va psixologik jihatdan ham bartaraf etish imkoni paydo bo‘ladi.

Bunda asosiy e’tibor “jinoyat sodir bo‘lgandan keyin kimni jazolash kerak?” degan savoldan “jinoyat nima sababdan sodir bo‘lishi mumkin va uning oldini qanday olish mumkin?” degan yondashuvga o‘tishi bilan ifodalanadi.

2. 2026 yilgi islohotlarning yangi mazmuni: mas’ullikdan manzillilikka.

2026 yil 5 yanvarda qabul qilingan PQ–1-son qarorning muhim jihatlaridan biri mahallalarni mas’ul rahbarlar va muassasalarga nomma-nom biriktirish amaliyotini kuchaytirishdir.[1]

Mazkur yondashuvning afzalligi shundaki, jinoyatchilikning holati uchun umumiy mas’uliyat tushunchasi aniq hudud, aniq mahalla va aniq mas’ul shaxs bilan bog‘lanadi. Bu esa profilaktika ishlarida shaxsiy mas’uliyatni oshiradi.

Bunday tizimda mahallaning “qizil”, “sariq” yoki “yashil” toifaga kiritilishi yakuniy maqsad emas. Aksincha, ushbu tasnif profilaktika resurslarini qaysi hududga va qaysi muammoga birinchi navbatda yo‘naltirish lozimligini belgilab beruvchi boshqaruv vositasi bo‘lishi kerak.

Shu nuqtai nazardan kriminogen vaziyati og‘ir mahallalarga huquq-tartibot idoralari ta’lim va ilmiy tashkilotlarining biriktirilishi muhim innovatsion mexanizm sifatida baholanadi. Ilmiy muassasaning hududga biriktirilishi amaliyotga tashqi nazorat yoki tekshiruv sifatida emas, balki kriminologik tahlil, ilmiy tavsiya va amaliy yechimlarni joriy etish mexanizmi sifatida tashkil etilishi lozim.

3. Kriminologiya tadqiqot institutining mahallalar bilan ishlash tajribasi.

2026 yilda Kriminologiya tadqiqot institutiga Toshkent shahri, Samarqand va Toshkent viloyatlarida uch yildan buyon “qizil” toifada bo‘lib kelayotgan mahallalar biriktirildi.

Mazkur yo‘nalishda jami 40 ta mahallaga 39 nafar ilmiy-amaliy tajribaga ega mutaxassis mas’ul etib belgilandi. Jumladan, Toshkent shahridan 1 ta, Samarqand viloyatidan 26 ta, Toshkent viloyatidan 13 ta mahalla ilmiy-amaliy o‘rganishlarga jalb qilindi. Shuningdek, Toshkent shahri Yakkasaroy tumanidagi mahallalar, Chilonzor tumanidagi “Al-Xorazmiy”, Shayxontohur tumanidagi “Chaqar” va “Olmazor” mahallalarida ham ilmiy-amaliy ishlar tashkil etildi.

Mazkur tajribaning asosiy xususiyati - mahalladagi kriminogen vaziyatni faqat statistik ma’lumotlar asosida emas, balki hududga chiqish, aholi bilan muloqot qilish, “mahalla yettiligi” faoliyatini o‘rganish, jinoyat sodir bo‘layotgan nuqtalarni aniqlash va har bir jinoyatning sabab hamda shart-sharoitlarini tahlil qilish orqali o‘rganishdan iborat bo‘ldi.

O‘rganishlar natijasida biriktirilgan mahallalarning 17 tasida jinoyat sodir etilishiga yo‘l qo‘yilmagani qayd etildi. Bu 63 ta mahallaga nisbatan 26,9 foizni tashkil etadi.

Masalan, Samarqand shahrining “Rasadxona”, Pastdarg‘om tumanining “Qatorterak” va Samarqand tumanining “Yangiariq” mahallalarida kriminogen vaziyatni barqarorlashtirish bo‘yicha amalga oshirilgan manzilli choralar natijasida jinoyatchilik ko‘rsatkichlarida ijobiy dinamika kuzatilgan.

Mazkur natija profilaktika ishlarida ilmiy tahlil va manzilli yondashuvning ahamiyatini ko‘rsatadi.

4. Jinoyat o‘choqlarini aniqlash - manzilli profilaktikaning asosiy sharti.

Mahallada jinoyatchilikning oldini olishda barcha hududlarga bir xil resurs ajratish har doim ham samarali emas. Kriminogen vaziyat hududning har bir ko‘chasi, xonadonlari, savdo nuqtalari, ko‘ngilochar obyektlari, ta’lim muassasalari va boshqa obyektlar kesimida farq qilishi mumkin.

Shu sababli Institut tomonidan “qadam-baqadam” hududni o‘rganish, jinoyat sodir bo‘layotgan joylarni aniqlash va asosiy resurslarni aynan shu nuqtalarga yo‘naltirishga alohida e’tibor qaratildi.

O‘rganilgan 63 ta mahallada jami 282 ta jinoyat o‘chog‘i aniqlangan. Shundan 26 ta Samarqand viloyati mahallasidan 128

ta, 13 ta Toshkent viloyati mahallasidan 71 ta va Toshkent shahridagi 24 ta mahalladan 83 ta jinoyat o‘chog‘i aniqlangan.

Ushbu yondashuv “butun mahalla bo‘yicha profilaktika”dan “kriminogen nuqta bo‘yicha profilaktika”ga o‘tishni anglatadi.

Masalan, agar muayyan ko‘cha yoki hududda kechki vaqtda bezorilik, tan jarohati yetkazish yoki talonchilik holatlari ko‘p sodir bo‘lsa, aynan shu vaqt va hududga patrul-post xizmati, profilaktika inspektori, texnik kuzatuv vositalari va boshqa resurslarni yo‘naltirish maqsadga muvofiq.

Bunday yondashuv ichki ishlar organlarining mavjud resurslaridan yanada samarali foydalanish imkonini beradi.

5. Ichki ishlar organlari quyi bo‘g‘ini faoliyatini takomillashtirish.

“Xavfsiz mahalla” tizimida profilaktika inspektori faoliyatini faqat huquqbuzarlik sodir etgan shaxslar bilan ishlash doirasida tasavvur qilish yetarli emas.

Zamonaviy profilaktika inspektori:

– hududning kriminologik pasportini bilishi;

– jinoyat sodir bo‘ladigan vaqt va joylarni tahlil qilishi;

– ijtimoiy profilaktika obyektlarini aniqlashi;

– “mahalla yettiligi” bilan ma’lumot almashishi;

– aholi murojaatlarini tahlil qilishi;

– jinoyatchilikning sabab va shart-sharoitlarini aniqlashi;

– profilaktik choralarning natijadorligini baholashi;

– raqamli ma’lumotlar bilan ishlay olishi;

– jinoyat sodir bo‘lishidan oldin xavf signallariga munosabat bildirishi lozim.

Shu ma’noda profilaktika inspektori faoliyatining asosiy mezoni rasmiylashtirilgan profilaktik tadbirlar soni emas, balki

hududda xavf omillarining kamayishi va jinoyat sodir etilishiga olib keluvchi shart-sharoitlarning bartaraf etilishi bo‘lishi kerak.

6. Yakkasaroy tumanidagi tajriba: profilaktika va sud mexanizmlarining integratsiyasi.

Ichki ishlar organlari quyi bo‘g‘ini faoliyatini takomillashtirishda Yakkasaroy tumanida sinov tariqasida tashkil etilgan tergov sudyalarining tungi navbatchiligi ham e’tiborga loyiq.

Mazkur amaliyot doirasida 18:00 dan 22:00 gacha bo‘lgan vaqtda ma’muriy ishlarni ko‘rib chiqishni bevosita tuman ichki ishlar organlari faoliyati bilan uyg‘unlashtirish yo‘lga qo‘yildi.

Berilgan ma’lumotlarga ko‘ra, JIB Yakkasaroy tuman sudi tomonidan ko‘rilgan 147 ta huquqbuzarlik ishining 67 tasi ichki ishlar organlari binosida ko‘rib chiqilgan.

Ushbu mexanizmning ahamiyatini huquqbuzarlik sodir etilganidan keyingi protsessual munosabatlarni tezlashtirish, huquqbuzarlikka o‘z vaqtida huquqiy baho berish va profilaktika choralarining uzluksizligini ta’minlash nuqtai nazaridan baholash mumkin.

Biroq mazkur amaliyotni kengaytirishda protsessual kafolatlar, sud mustaqilligi va qonunchilik talablariga qat’iy rioya qilish asosiy shart bo‘lib qolishi lozim.

7. “102” xizmati ma’lumotlaridan profilaktikada foydalanish.

Jinoyatchilik profilaktikasida aholi murojaatlari muhim kriminologik axborot manbasi hisoblanadi.

Shu nuqtai nazardan “102” xizmati Call-markaziga eng ko‘p murojaat kelib tushayotgan xonadonlarni aniqlash va ularni

birinchi navbatda texnik qo‘riqlovga olish choralarining ko‘rilgani profilaktikaning yangi modeli sifatida baholanishi mumkin.

Bu yerda asosiy g‘oya - jinoyat sodir bo‘lgan xonadonga emas, balki jinoyat sodir bo‘lish xavfi yuqori bo‘lgan obyektga oldindan e’tibor qaratishdir.

Bunday yondashuv kriminologiyadagi xavfni boshqarish konsepsiyasi bilan hamohang bo‘lib, mavjud resurslarni yuqori xavfli obyektlarga yo‘naltirish imkonini beradi.

8. Mahallada ijtimoiy profilaktika obyektlarini aniqlash.

Jinoyatchilikning muhim qismi ijtimoiy muammolar bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Ishsizlik, oilaviy nizolar, ijtimoiy himoyaga muhtojlik, ta’limdan uzilish, yoshlarning nazoratsiz qolishi, giyohvandlik va alkogolizm, qarzdorlik, maishiy zo‘ravonlik kabi omillar muayyan holatlarda kriminogen xavfni kuchaytirishi mumkin.

Shu sababli “mahalla yettiligi”ning ijtimoiy profilaktika obyektlarini birgalikda aniqlashi alohida ahamiyat kasb etadi.

Institut ma’lumotlariga ko‘ra, joriy yilning yetti oyi davomida biriktirilgan 63 ta mahallada 6 417 ta ijtimoiy profilaktika obyekti bo‘yicha xulosalar berilgan. Shundan 5 223 tasi bo‘yicha, ya’ni 81,3 foiz holatda qo‘shma xulosalar rasmiylashtirilgan.

Bu ko‘rsatkich mahalladagi ijtimoiy muammolarni bir idoraning emas, balki bir nechta subyektning birgalikda baholash mexanizmi shakllanayotganini ko‘rsatadi.

Qo‘shma xulosalarning yana bir afzalligi - bir muammoga nisbatan turli idoralar imkoniyatlarini birlashtirishdir. Masalan, ishsiz fuqaro bo‘yicha bandlik organi, yosh bo‘yicha yoshlar organi, oilaviy nizo bo‘yicha xotin-qizlar tuzilmasi va huquqiy xavf bo‘yicha ichki ishlar organlari birgalikda ishlashi mumkin.

9. Kadrlar malakasini oshirish va metodik ta’minot.

“Xavfsiz mahalla” modeli samaradorligi bevosita mahallada ishlovchi kadrlarning kasbiy tayyorgarligiga bog‘liq.

Shu maqsadda “Ijtimoiy profilaktika obyektlarini aniqlash metodikasi”, “Mahallada xavfsiz muhitni yaratish: zamonaviy tahdidlarga qarshi kurashish” kabi mavzularda o‘quv-seminarlar tashkil etildi.

Bundan tashqari, “mahalla yettiligi” a’zolariga 31 turdagi 9 968 ta o‘quv-uslubiy qo‘llanma tarqatilgan.

Ular orasida “Mening inspektorim”, “Mahallada kriminogen vaziyatni baholashning yangi tizimi”, “Mahallani kameralashtirish”, “Jinoyat muhokamasini o‘tkazish”, “Ayollar tomonidan sodir etiladigan jinoyatlarni barvaqt oldini olish metodikasi”, “Giyohvandlik profilaktikasida professional tayyorgarlik va maxsus bilimlar” kabi metodik materiallarning mavjudligi profilaktika faoliyatini standartlashtirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Bunda kelgusida har bir metodik qo‘llanma samaradorligini alohida baholash maqsadga muvofiq. YA’ni qo‘llanma tarqatilgani emas, balki undan foydalanish natijasida profilaktika ishlarining sifati qay darajada oshgani asosiy mezon bo‘lishi lozim.

10. Mahallada kriminologik tahlilni raqamlashtirish.

Zamonaviy jinoyatchilik profilaktikasida statistik ma’lumotlarni yig‘ishning o‘zi yetarli emas. Ma’lumotlarni tahlil qilish, o‘zaro bog‘liqliklarni aniqlash va profilaktika choralarini prognoz qilish talab etiladi.

Shu sababli mahallaning kriminogen vaziyatini baholashda quyidagi ko‘rsatkichlarni yagona tizimga birlashtirish maqsadga muvofiq:

1. jinoyatning turi;
2. jinoyat sodir etilgan joy;
3. jinoyat sodir etilgan vaqt;
4. jabrlanuvchining ijtimoiy xususiyatlari;
5. jinoyat sodir etgan shaxsning kriminologik tavsifi;
6. jinoyatning sabab va shart-sharoitlari;
7. ijtimoiy profilaktika obyektining mavjudligi;
8. avval amalga oshirilgan profilaktika choralari;
9. “102” xizmatiga kelib tushgan murojaatlar;
10. texnik qo‘riqlov va videokuzatuv imkoniyatlari.

Bunday ma’lumotlar birlashtirilganda mahallaning “kriminologik raqamli portreti”ni shakllantirish mumkin.

11. Xostel va mehmonxonalarda xavfsizlikni ta’minlash.

Mahallada xavfsiz muhit yaratish faqat aholi yashaydigan xonadonlar bilan cheklanmasligi kerak.

Mehmonxona va xostellarda sodir etilgan jinoyatlarni ushbu obyektlar vakillari ishtirokida muhokama qilish amaliyotining yo‘lga qo‘yilishi profilaktikaning obyektga yo‘naltirilgan modeliga misol bo‘ladi.

Bunda har bir obyekt bo‘yicha:

– videokuzatuv tizimi;
– kirish-chiqish nazorati;
– vaqtincha yashovchilar hisobi;
– xavfli holatlarga munosabat bildirish algoritmi;
– xodimlarning profilaktik tayyorgarligi;

– politsiya bilan tezkor aloqa mexanizmi kabi masalalar baholanishi zarur.

12. Jamoatchilikning huquqiy ongini oshirish.

Jinoyatchilik profilaktikasida aholining ogohligi ham muhim resurs hisoblanadi.

Institut tomonidan ishga kiritish, o‘qishga kiritish, avtomobil oldi-sotdisi bilan bog‘liq firibgarlik, kiberjinoyatchilik, telefon orqali firibgarlik, Telegram orqali sodir etiladigan firibgarlik va xorijga o‘qishga yuborish bilan bog‘liq aldovlar bo‘yicha 10 mingdan ortiq flayer va bukletlar tarqatilgan.

Bunday profilaktikaning afzalligi shundaki, u jinoyat sodir etilgandan keyingi emas, balki jinoyatning potensial qurboni bo‘lishi mumkin bo‘lgan shaxsni oldindan ogohlantirishga qaratilgan.

Ayniqsa, raqamli texnologiyalardan foydalanib sodir etilayotgan firibgarliklar ko‘payib borayotgan sharoitda aholiga sodda, tushunarli va amaliy tavsiyalar berish muhimdir.

13. Ilm-fan va amaliyot integratsiyasi.

“Xavfsiz mahalla” tizimining muhim xususiyati - ilm-fan va amaliyotning o‘zaro integratsiyalashuvidir.

Mahalladagi jinoyatchilikni o‘rganish faqat statistik hisobot tayyorlash bilan cheklanmasligi kerak. Ilmiy tadqiqot:

– muammoni aniqlashi;

– sabablarni tasniflashi;

– kriminogen xavf omillarini belgilashi;

– profilaktika modeli ishlab chiqishi;

– uni amaliyotga joriy etishi;

– natijani baholashi lozim.

Shu maqsadda Kriminologiya tadqiqot instituti tomonidan “Yakkasaroy tumani jinoyatchiligini tadqiq qilish”, “Chilonzor tumani jinoyatchiligini tadqiq qilish”, “Shayxontohur tumani jinoyatchiligini tadqiq qilish” va “Toshkent shahar jinoyatchiligini tadqiq qilish” kabi ilmiy-amaliy tadqiqotlar yo‘lga qo‘yilgani muhim ahamiyatga ega.

Besh yillik jinoyatchilik dinamikasini sabab va omillar kesimida o‘rganish orqali jinoyatchilikka ta’sir etuvchi barqaror omillarni aniqlash va profilaktika choralarini uzoq muddatli rejalashtirish imkoni paydo bo‘ladi.

14. “Xavfsiz mahalla” modelini takomillashtirish bo‘yicha takliflar.

O‘rganishlar va mavjud tajribadan kelib chiqib, mahalla darajasida jamoat xavfsizligini ta’minlash tizimini yanada takomillashtirish uchun quyidagi choralarni taklif etish mumkin.

Birinchidan, har bir mahalla bo‘yicha “kriminologik xavf xaritasi”ni shakllantirish va uni oylik asosda yangilab borish zarur.

Ikkinchidan, profilaktika inspektori faoliyatini baholashda o‘tkazilgan tadbirlar soni emas, balki jinoyatchilik dinamikasi, profilaktika obyektlarining kamayishi va xavf omillarining bartaraf etilganlik darajasini asosiy mezon sifatida belgilash maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, “102” xizmati, profilaktika inspektori, mahalla yettiligi va boshqa idoralarning axborotlarini integratsiyalashgan yagona kriminologik tahlil platformasiga birlashtirish zarur.

To‘rtinchidan, “qizil” toifadan “sariq” va “yashil” toifaga o‘tish mexanizmi bilan bir qatorda, “yashil” toifaga kirgan mahallalarda qayta kriminogenlashuvning oldini olish tizimini ham joriy etish kerak.

Beshinchidan, mahallada aniqlangan har bir jinoyat o‘chog‘i bo‘yicha alohida profilaktika pasportini shakllantirish maqsadga muvofiq.

Oltinchidan, ilmiy muassasalar tomonidan ishlab chiqilgan metodikalarni pilot mahallalarda sinab ko‘rish va natijadorligi isbotlangan modellarni boshqa hududlarga bosqichma-bosqich joriy etish lozim.

Yettinchidan, profilaktika inspektorlari va “mahalla yettiligi” uchun kriminologiya, konfliktologiya, mediatorlik, psixologik profilaktika, kiberjinoyatchilik va viktimologiya bo‘yicha doimiy malaka oshirish tizimini kuchaytirish zarur.

Sakkizinchidan, jinoyatchilik profilaktikasiga fuqarolarni jalb etishning zamonaviy usullarini, xususan, elektron murojaatlar, anonim xabar berish kanallari va mahalla xavfsizligi bo‘yicha raqamli platformalarni rivojlantirish maqsadga muvofiq.

To‘qqizinchidan, har bir mahalla bo‘yicha ishlab chiqilgan “yo‘l xaritasi”ning ijrosini har oy yakunida emas, balki natijaga yo‘naltirilgan indikatorlar asosida baholash kerak.

O‘ninchidan, ilmiy tadqiqot natijalari asosida samaradorligi isbotlangan “mahalla profilaktika modellari banki”ni yaratish zarur.

Xulosa

O‘zbekistonda jamoat xavfsizligini ta’minlash tizimining quyi bo‘g‘inida amalga oshirilayotgan islohotlar mahallaning profilaktika tizimidagi o‘rnini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqmoqda.

2026 yil 5 yanvardagi PQ–1 va PQ–2-son qarorlari asosida mahallalarda xavfsiz muhit yaratish, jinoyatchilikning barvaqt profilaktikasini kuchaytirish, mas’ul rahbarlarni hududlarga

nomma-nom biriktirish, aholi bilan manzilli ishlash va ilmiy yondashuvni amaliyotga tatbiq etish uchun muhim tashkiliy-huquqiy asos yaratildi.[1; 2]

Kriminologiya tadqiqot institutining biriktirilgan mahallalardagi faoliyati shuni ko‘rsatmoqdaki, jinoyatchilik profilaktikasida ilm-fan va amaliyotning integratsiyasi aniq amaliy natija berishi mumkin.

63 ta mahallada 282 ta jinoyat o‘chog‘ining aniqlangani, 6 417 ta ijtimoiy profilaktika obyekti bo‘yicha xulosalar berilgani, ularning 81,3 foizi bo‘yicha qo‘shma xulosalar shakllantirilgani hamda bir qator mahallalarda jinoyatchilikning kamayishi ushbu yondashuvning amaliy ahamiyatini ko‘rsatadi.

Eng muhimi, profilaktika faoliyatining mazmuni “sodir etilgan jinoyatga munosabat bildirish”dan “jinoyat sodir etilishiga olib keluvchi sabab va shart-sharoitlarni oldindan aniqlash va bartaraf etish”ga qarab o‘zgarmoqda.

Shu bois “Xavfsiz mahalla” konsepsiyasini ichki ishlar organlari, mahalla, prokuratura, sud, ta’lim, ijtimoiy himoya, yoshlar va xotin-qizlar tuzilmalari hamda ilmiy muassasalarning yagona profilaktik ekotizimi sifatida rivojlantirish maqsadga muvofiq.

Mahallada xavfsizlik ta’minlansa, oilada osoyishtalik, ko‘chada tartib, jamiyatda barqarorlik qaror topadi. Shu ma’noda “Xavfsiz mahalla” - faqat jinoyatchilikni kamaytirishga qaratilgan dastur emas, balki **xavfsiz jamiyatni shakllantirishning institusional asosidir**.

Demak, zamonaviy sharoitda jinoyatchilikka qarshi kurashishning eng samarali formulasi bu **“ilm + tahlil + manzilli**

profilaktika + hamkorlik + raqamli texnologiya + jamoatchilik” tamoyillarining yagona tizimda uyg‘unlashuvidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining 2014-yil 14-maydagi “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi qonuni. https://www.lex.uz/ru/docs/-2387357.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi O‘RQ–407-son Qonuni, 2016 yil 16 sentabr.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 29 noyabrdagi PF–27-son “O‘zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025 yil 3 yanvardagi PQ–1-son “2025 yilda respublika mahallalarida xavfsiz muhitni yaratish va huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish tizimi samaradorligini yanada oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026 yil 5 yanvardagi PQ–1-son “Respublika mahallalarida xavfsiz muhitni yaratish yo‘nalishida yaxlit manzilli ishlash tizimini joriy etishga qaratilgan qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026 yil 5 yanvardagi PQ–2-son “2026 yilda respublika mahallalarida jinoyatchilikning barvaqt profilaktikasi samaradorligini yanada oshirish bo‘yicha tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori.

8. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025 yil
1 dekabrdagi 754-son qarori.
9. Antonyan Y.M. KriminologiY. – M.: Norma, 2014.
10. Dolgova A.I. KriminologiY. – M.: Norma, 2016.
11. Kriminologiya: darslik / umumiy tahrir ostida. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2020.
12. Ismailov I., Ziyodullayev M. Huquqbuzarliklar profilaktikasi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2015.
13. O‘zbekiston Respublikasi Kriminologiya tadqiqot institutining 2026 yilda mahallalarda o‘tkazilgan ilmiy-amaliy o‘rganishlar bo‘yicha hisobot va tahliliy materiallari.
14. “Xavfsiz mahalla va jinoyatchilik profilaktikasi masalalari muhokama qilindi” // O‘zbekiston Milliy axborot agentligi. – 2026 yil 21 may.
15. Respublika idoralararo muvofiqlashtirish shtabi materiallari: mahallalarda xavfsiz muhitni ta’minlash va jinoyatchilikning barvaqt profilaktikasi bo‘yicha o‘rganish natijalari. – 2026.

MUNDARIJA

1-SHO‘BA 6

QUROLLI KUCHLAR TIZIMIDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI 6

Abdulhamidova N, ... 7

QR-kod va reed-solomon kodlari asosida hujjatlarni raqamli identifikatsiyalash va audit qilish 7

Yusupov B.K. 15

Avtonom ishlaydigan apparat-dasturiy himoya vositalarida foydalaniladigan sig‘imli va optik biometrik skanerlarning qiyosiy tahlili 15

Karlibayev G‘.J. 31

Saidbayev B.J...... 31

Qurolli Kuchlar boshqaruv tizimlarida sun’iy intellektga asoslangan qaror qabul qilishni qo‘llab-quvvatlash 31

Madumarova M. X.,..... 35

Sun’iy intellekt asosida harbiy xizmatchilarda zamonaviy axboriy-kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish: xalqaro tajriba va milliy yondashuvlar (aqsh, rossiya va o‘zbekiston misolida) 35

Mamajanov I.R...... 43

Mudofaa vazirligi qo‘shinlarida sun’iy intellektni joriy etishning afzalliklari va xavflari.....43

Abdullayev E.V...... 50

Favqulodda vaziyatlar vazirligi tizimida me’yoriy-huquqiy hujjatlar bilan ishlashni sun’iy intellekt asosida takomillashtirish 50

Sattorov R.U...... 55

Qo‘riqlash faoliyatini tashkil etishda situatsion tahliliy markazlarning o‘rni. xalqaro tajriba, mamlakatimiz uchun tavsiyalarni ishlab chiqish 55

Tashmanov Y.B. 67

Avtokolonnalar harakatida harbiy xaydovchilar ishtirokini sun’iy intellekt texnologiyalarida qisqartirish.....67

Saidbayev B.J...... 73

Harbiy sohada avtonom uchuvchisiz tizimlar va dron texnologiyalarida sun’iy intellektning qo‘llanilishi 73

Jaksimov D.B. 79

Baydadayev I.Sh. 79

Sun’iy intellekt asosida ichki ishlar akademiyasi kursantlarining harbiy-kasbiy kompetentlik darajasini takomillashtirishning ayrim jihatlari 79

Ochilov I.N. 91

Mustaqillik yillarida harbiy shaharchalar va strategik obyektlarni texnik qo‘riqlash tizimlarining takomillashuvi.....91

Ziyayev B.N...... 101

Oripov O...... 115

Bozorov A.A. 115

O‘zbekiston mustaqilligi davrida qo‘riqlash faoliyatining muhandislik-texnik bazasini modernizatsiya qilish jarayonlari....115

Yunusov U.A. 136

Harbiy xizmatchilar intizomi, etiketi va muloqot madaniyatini rivojlantirishda sun’iy intellekt texnologiyalarining ahamiyati.....136

Kamalov M.E. 144
Qurolli Kuchlar tizimida sun’iy intellekt texnologiyalarini joriy etishning muammolari va istiqbolli yechimlari.....144

Ismatov J.F. 154
Mustayeva B.U. 154
Dastlabki loyihalash bosqichida qurolli kuchlar tizimida vaz 2121 avtomobilini tyuningni samaradorligini baholash mezonlarini shakllantirish 154

Mozgovoy D.N. 162
Saidbayev B.J. 162
Harbiy razvedka va kuzatuvda sun’iy intellekt asosidagi ma’lumotlarni tahlil qilish usullari 162

Bekmurodov I.R. 165
Maxsus harbiy operatsiyalarda mototransport vositalarini qo‘llash tajribasi.....165

Kamilov M.A. 172
Harbiy ta’lim muassasalariga onlayn ro‘yxatdan o‘tish tizimini yaratish: xavfsizlik, integratsiya va boshqaruv tamoyillari 172

Z.Z.Nigmatov 177
Taktik bo‘g‘in komandirlarining qaror qabul qilish jarayonida raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt integratsiyasi.....177

Sh. U. Narzullayev..... 186
Nostandart vaziyatlarda guruh komandirining boshqaruv qarorlarini sun’iy intellekt agenti yordamida axborot-tahliliy qo‘llab-quvvatlash 186

M.M.Boymuratov 195
Raqamlashtirilgan ta’lim sharoitida “raqamli kontent yaratish” amaliyoti 195

2-SHO‘BA 204
JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA SUN’IY INTELLEKT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI..... 204
Bahodirov A.B. 205
Jumaniyozov T.Sh. 205
Mustaqillikning 35 yilligida o’zbekistonda sun’iy intellekt va raqamli texnologiyalar evolyutsiyasi: raqamli iqtisodiyot, kiberxavfsizlik, ta’lim va jamoat xavfsizligidagi yangi bosqich 205

Baxtiyorova S.U...... 218
Xatamov B.B. 218
«Xavfsiz shahar» tizimlarida videoanalitika va biometrik identifikatsiya texnologiyalari: muammolar va yechimlar.....218

Tashmanov Ye.B...... 232
Jamoat xavfsizligini ta'minlash va favqulodda vaziyatlarning oldini olish tizimlari uchun telekommunikatsion optik tola asosida kombinatsiyalangan datchikning harakteristikalarini tadqiq qilish232

Tojiboyev Z.M. 237
Saidbayev B.J...... 237
Jamoat xavfsizligini ta’minlashda sun’iy intellektga asoslangan videokuzatuv va yuzni tanib olish tizimlari.....237

Turapov SH.N...... 240
Abdulhamidova N. 240

Toifalangan obyektlarda ro‘yxatga olingan hujjatlarni raqamli texnologiyalar asosida xavfsiz qabul qilish va tarqatish usuli.....241

Tashmanov Y. 250

Jamoat xavfsizligini ta’minlashda bir bosqichli detektorlar tahlili250

Sayfullayeva M.Z...... 258

Mexanik tizimlarning texnik holatini raqamli egizak va sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda baholash 258

Saidbayev B.J...... 262

Buxarbayev D. 262

Favqulodda vaziyatlarni boshqarishda raqamli texnologiyalar va sun’iy intellektdan foydalanish 262

Barotova Z. A...... 266

Axborot xavsizlik va kiberxavfsizlik sohasidagi muammo va yechimlari: hujumlarni aniqlash tizimlarida zamonaviy yondashuvlar 266

Karimov A.B. 274

Turapov SH.N...... 274

Aslonov N.R. 280

Zamonaviy shaharlar transport tizimida tirbandliklarni olidini olishning dolzarb masalalari 280

Xatamov B.B. 286

Huquqni muhofaza qilish faoliyatida katta ma’lumotlar tahlili va bashoratli modellashtirish 287

Abdurashidova K.T...... 300

Yusupov B.K. 300

Rajabova M.R...... 300

O‘pka saratoni radiologik diagnostikasida inson omili bilan bog‘liq xatoliklar va ai-cad tizimlarining klinik samaradorligi 300

Kamilov M.A. 309

Aholiga xizmat ko‘rsatishda raqamli platformalar va xavfsizlikni oshirish muammolari 309

Sirliyev E.N. 315

Sun’iy intellekt va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish istiqbollari: psixologik yondashuv, shaxs transformatsiyasi va zamonaviy xavfsizlik muammolari 315

Sabirov M.U. 320

Jalolov A. 320

Ommaviy tartibsizliklar sharoitida toifalangan obyektlarni himoya qilishning zamonaviy taktik-uslubiy yondashuvlari.....320

Shaudenbaev N.M. 325

5G tarmoqlarida signal sifati statistikasi asosida mobilligi past qurilmalarni aniqlash va hisobot intervalini adaptiv boshqarish..325

Мавлянкариев Б.А. 332

Хатамов Б. Б. 332

Цифровые системы поддержки принятия решений и оповещения населения при авариях на объектах нефтегазовой отрасли 332

Yusupov U.A. 345

Jamoat xavfsizligi tizimlari uchun optik tola asosida kombinatsiyalangan datchiklarning arxitekturasi va ishlash prinsiplari.....345

Bozorov A.A. 350

Shukurov Sh.A...... 350
Yangi O‘zbekistonda jamoat xavfsizligini ta’minlashda intellektual videokuzatuv tizimlarining o‘rni 350

Mamaziyayev F.R...... 372
To‘rt g‘ildirakli mototransport vositalarini jamoat xavfsizligini ta’minlashda qo‘llashning ilg‘or xorijiy tajribasi: texnik-taktik va tashkiliy yondashuvlar.....372

Shukurov Sh.A...... 383
Mustaqillik davrida tinch va osoyishta hayotni ta’minlashda zamonaviy qo‘riqlash texnologiyalarining strategik ahamiyati.....383

Ochilov I. N. 396
Tinchlik va asoyishtalikni ta’minlashda qo‘riqlash naryadlari hamda muhandis-texnik vositalarning o‘zaro integratsiyasi 396

Рахматуллаева А.А...... 404
Интеллектуальный мониторинг и прогнозирование состояния спутникового радиоканала 404

Kutlimuratov M. Sh. 408
Qoraqalpog‘iston Respublikasi mahallalarida jinoyatchilik profilaktikasini raqamlashtirish: hududiy yondashuv va raqamli texnologiyalar imkoniyatlari.....408

Berdiyev M.I. 422
Jamoat xavfsizligini ta’minlashda sun’iy intellekt kameralaridan foydalanish istiqbollari 422

Sadirova M.K...... 430
Xatamov B.B. 430

Favqulodda vaziyatlarni erta ogohlantirish va boshqarishda raqamli texnologiyalar.....430

Yusupov U. A. 443

Anvarov F. I. 443

Jamoat joylarida xavfsizlikni ta’minlashda optik-tolali sensorlar tizimidan foydalanishning zamonaviy yondashuvlari.....443

Sobirov M. 450

Shahar infratuzilmasi va transport tarmoqlari xavfsizligini monitoring qilishda taqsimlangan optik-tolali datchiklarning qo‘llanilishi: muammolar va yechimlar.....450

Risqaliyev J.D. 456

Jamoat xavfsizligini ta’minlashda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....456

Aliboyev B.A. 462

Toshkent tumanida yo‘l infratuzilmasini rivojlantirish va yo‘l-transport hodisalarini oldini olishning dolzarb masalalari.....462

Kuldashev I.X. 467

Bozorov A.A. 467

Mustaqillikning 35 yilligi: qo‘riqlash xizmatida zamonaviy videokuzatuv va signalizatsiya tizimlarining joriy etilganlik holati467

Saidboyev B.J...... 492

Jamoat xavfsizligi tizimlari uchun optik tola asosida kombinatsiyalangan datchiklarning arxitekturasi va ishlash prinsiplari.....492

Atamuratov F.Sh. 496

Rajabov O.O. 496
Real vaqt rejimida olomonni proaktiv boshqarish va intellektual tizimni amaliy joriy etish 496

Мавлянкариев Б.А. 500
Прогнозное моделирование распространения аварийных выбросов, пожаров и взрывов для защиты населения 500

Axmadxonov A.A. 514
Optik neyron tarmoqlar va sun’iy intellekt asosida yuqori tezlikdagi ma’lumotlarni qayta ishlash texnologiyalari.....514

Axmedov D.A 530
Harakat xavfsizligini ta’minlashda foto va video qayd etish qurilmalarining ahamiyati 530
Tashmanov Y. 540
Jamoat xavfsizligini ta’minlashda kompyuter ko‘rish va chuqur o‘rganish usullarining qiyosiy tahlili.....540

Abdugapparov A.A. 548
Kutlimuratov M.SH. 548

SUN’IY INTELLEKT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

respublika ilmiy-amaliy anjumani
materiallar to’plami

2026-yil 27-avgust

I QISM

Muharrir: Tashmanov Ye.B.
Kompyuterda sahifalovchi: T.SH.Jumaniyozov

Bosishga ruxsat etildi: _____. Buyurtma: Format 60x84/16.
Times New Roman garniturasi bilan raqamli bosma usulida bosildi.
Hajmi __ sh.b.t. Adadi: 5 nusxa.

O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti bosmaxonasi